ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – द्वादशी विषय : संस्कृतम्

समयः - होरात्रयम् सम्पूर्णाङ्काः - 80

SET : B

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

	खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्	**10 अङ्काः**
1.	**अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-**	
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	2×1=2
	(क) धारानगर्याम्	
	(ख) निर्धनानाम्	
	(ग) स्वराज्यम्	
	(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	2×2=4
	(क) भोजस्य राज्ये विद्यार्थिनः विद्याभ्यासं कुर्वन्ति स्म।	
	(ख) भोजः विद्वते भूयांसं पुरस्कारम् अयच्छत्।	
	(ग) भोजस्य राज्ये विद्वांसः अध्यापनं कुर्वन्ति स्म।	
	(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।	
	राजा भोजः	1
	छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।	
	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)	

	उत्तराणि :- i. (क) कः + अपि ii. (घ) सुप्रबन्धम् iii. (ग) क्त iv. (क) पुरस्कारम्	3×1=3
	खण्डः 'ख' रचनात्मक-कार्यम्	**18 अङ्काः**
2.	**निबन्ध-लेखनम् :-** छात्रैः प्रदत्तेषु विषयेषु एकं विषयमधिकृत्य षड्वाक्यानि संस्कृतभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः। व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः।	6
	(छन्द-अलङ्कार-परिचयः)	
3.	**छन्दस्सु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) वंशस्थछन्दसः लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) उपेन्द्रवज्रा-छन्दसः कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) वसन्ततिलकाछन्दसि चतुर्दश वर्णाः भवन्ति। इति लेखने द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) रसैः रुद्रैश्छिन्ना यमनसभलागः **शिखरिणी**। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)	3×2=6
4.	**अलङ्कारेषु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) अतिश्योक्तेः अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) श्लेषस्य अलङ्कारस्य कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) उत्प्रेक्षायाः अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) सत्यर्थे पृथगर्थायाः **स्वरव्यञ्जनसंहतेः।** क्रमेण तेनैवावृत्तिर्यमकं विनिगद्यते।। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)	3×2=6
	खण्डः 'ग' पठित-अवबोधनम्	**30 अङ्काः**
5.	**पद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-1 "**विद्ययाऽमृतमश्नुते**" इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा** प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-6 "**सूक्तिसुधा**" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य पद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखने 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
6.	**गद्याशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-3 "**बालकौतुकम्**" इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-5 "**शुकनासोपदेशः**" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखने 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4

7.	**सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :-** प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखने पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। **अथवा** **अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि)** 1) अश्वः 2) वीरस्य 3) कुलद्विषः 4) वीरघोषणा	2×2=4 **अथवा** 4×1=4
8.	**पठितपद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) शतं समाः कर्माणि कुर्वन् एव जिजीविषेत्। (ख) 'अस्ति' इत्यस्मिन् पदे लट् लकारः। (ग) 'कर्माणि' इति पदं बहुवचने अस्ति। (घ) 'नान्यथा' इत्यस्य पदस्य सन्धिच्छेदम् = न + अन्यथा।	3×1=3
9.	**पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) यज्ञे देवमुनिगन्धर्वयक्षसिद्धादयश्च समाहूताः। (ख) शिल्पिभिः मनोहरो मण्डपः कारितः। (ग) 'भविष्यतीति' इत्यस्मिन् पदे यण् सन्धिः। (घ) 'ततः' इत्यस्मिन् पदे तसिल् प्रत्ययः।	3×1=3
10.	**रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** **उत्तराणि :-** (क) कः (ख) कीदृशः (ग) कस्य (घ) किम् (ङ) कः	4×1=4

	(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)	
11.	**संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** (क) शुक्लयजर्वेदसंहितायाः (ख) उत्तररामचरितम् (ग) रघुवंशमहाकाव्यात् (घ) अष्टादश (ङ) राजाविक्रमादित्यस्य	4×1=4
12.	**संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** (क) महाकविः कालिदासः (ख) महाकविः भवभूतेः (ग) डॉ नारायणदासमहोदयेन (घ) विंशतिः (ङ) अष्टादश	4×1=4
	खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	**06 अङ्काः**
13.	(क) स्वरसन्धेः अथवा व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) अव्ययीभावसमासस्य अथवा बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) सम्बन्धकारकस्य अथवा अपादानकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ।	1×2=2 1×2=2 1×2=2
	खण्डः – 'ङ' पाठाधारिताः बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः	**16 अङ्काः**

14.	**प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –** **उत्तराणि :-** 1) ग) अन्यथा + इतः 2) क) गुणसन्धिः 3) क) चन्द्रोज्ज्वलाः 4) घ) मयट् 5) ग) शतृ 6) ख) व्यतिक्रम्य 7) ख) द्वन्द्वः 8) घ) पर्वतानां श्रेणीः 9) क) धनादेशः 10) घ) षष्ठी 11) ग) लोट् लकारः 12) घ) कोविदः 13) क) समाप्य 14) ख) जीवनम् 15) घ) कोषजातम् 16) क) संतुलितः	16×1=16